

ПРОБЛЕМА "РЕКОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ" СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У 1960—1980-В РОКАХ

Н.І. Зайченко, кандидат педагогічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Здійснено аналіз змісту "реконцептуалізації" соціальної роботи в країнах Латинської Америки у 1960—1980-х рр. Охарактеризовано зміни в теорії і практиці соціальної роботи у латиноамериканському регіоні, викликані появою нової парадигми.

Актуальність проблеми. Феномен соціальної роботи в сучасному світі є багатоскладовим, що пояснюється не лише множинністю концепцій і теорій, які інтерпретують соціальні процеси і явища в умовах синергетичного та парадигмального мислення, та багаторівневістю практики соціальної роботи, що інтегрує мікросоціальний світ особистості людини, мезосоціальний простір реального ком'юніті і макросоціальну конкретно-часову дійсність, але й різномірністю соціально-історичних регіональних контекстів, де відбувалося становлення соціальної роботи як теорії і практики.

Процес розвитку світової соціальної роботи здійснювався нерівномірно. У країнах Західної Європи і США професіоналізація соціальної роботи була започаткована у 1860—1870-х роках як необхідність індустріалізованого суспільства, допоміжний фактор розв'язання проблем соціальних патологій і духовної ізоляваності людини. У країнах, що розвиваються, зокрема латиноамерикансько-

му регіоні, соціальна робота являла собою запозичену новацію. Наприклад, одна з перших шкіл соціальної роботи у Чілі, відкрита у 1925 р. у Сантьяго, функціонувала під проводом бельгійських інструкторів, а розвиток професійної освіти соціальних працівників у країнах Центральної Америки здійснювався за північноамериканським зразком.

У першій половині ХХ ст. соціальна робота у країнах Латинської Америки базувалася на концепції "асистенціалізму", благочинної соціальної допомоги нужденній людині. У наукових дослідженнях у галузі соціальної роботи того часу застосовувався теоретико-методологічний інструментарій домінуючих психодинамічних, біхевіористських та інших концепцій, а практика соціальної роботи була спрямована на "випадок" (case-work), групу, громаду.

З середини ХХ ст. у нових соціально-історичних умовах розвитку країн Латинської Америки постала потреба синтезування теоретичного масиву знань у сфері соціальної роботи і вироблення

власних теорій соціальної роботи, оптимально наближених до соціальної дійсності регіону. Науковий пошук у цьому напрямі перетворився на рух "реконцептуалізації" соціальної роботи у 1960-1980-х рр. і знаменував зміну парадигми соціальної роботи, фактично її предметної сторони.

Мета статті – з'ясувати зміст процесу "реконцептуалізації" соціальної роботи у країнах Латинської Америки у 1960-1980-х роках.

Аналіз проблеми. В історії розвитку соціальної роботи у країнах Латинської Америки умовно можна окреслити три етапи: класичний (з 1920-х – до середини 1960-х рр.), на якому відбувалося започаткування професіоналізації соціальної роботи, запровадження окремих соціальних програм захисту населення, заснування перших навчальних закладів професійної підготовки соціальних працівників; етап "реконцептуалізації" (з середини 1960-х – до початку 1980-х рр.), що характеризувався пошуком власного латиноамериканського шляху розвитку соціальної роботи, зростанням функціональної значущості професійної соціальної роботи у регіоні, диверсифікацією її технологій; сучасний період (з початку 1980-х років), визначений глобалізаційними процесами у світі, інтернаціоналізацією соціальної роботи, поліпарадигмальністю її теоретико-методологічних засад.

Під "реконцептуалізацією" 1960–1980-х рр. у країнах Латинської Америки розуміють зміну парадигми соціальної роботи, визначення її нових інституціональних і предметних меж, залучення значного масиву соціальної проблематики, яка раніше виявлялася поза полем дослідження соціальної роботи, а також такої, що постала актуальною у нових конкретно-історичних реаліях ХХ ст. Мають місце інтерпретування "рекон-

цептуалізації" як академічного руху, спрямованого на оновлення теоретико-методологічних та філософських засад соціальної роботи, започаткованого в країнах південного конусу (Чілі, Аргентина, Уругвай) у середині 1960-х років, а згодом поширеного і в інших країнах Латинської Америки [2, с. 48].

За підтримки організацій Латиноамериканського Центру соціальної роботи el Centro Latinoamericano de Trabajo Social (CELATS) та Латиноамериканської асоціації шкіл соціальної роботи la Asociación Latinoamericana de Escuelas de Trabajo Social (ALAETS) було проведено масштабні дослідження з історії та теорії соціальної роботи у регіоні, зокрема відображені у таких монографіях: А. Мангінья "Капіталістичний розвиток і соціальна робота. Перу 1896–1979" (Manguina, A. Desarrollo capitalista y trabajo social. Peru 1896–1979. Lima: CELATS, 1979); Н. Алайон "Історія соціальної роботи в Аргентині" (Alayon, N. Hacia la historia del trabajo social en Argentina. Lima: CELATS, 1980); М. Йамамото й Р. Карвало "Соціальні відносини і соціальна робота" (Iamamoto, M. y De Carvalho, R. Relaciones sociales y trabajo social. Lima: CELATS, 1984); Х. Торрес "Історія соціальної роботи" (Torres, J. Historia del trabajo social. Bogota: Plaza y Janes, 1987); Е. Андер-Егг "Історія соціальної роботи" (Ander-Egg, E. Historia del trabajo social. Buenos Aires: Lumen, 1994).

Нова парадигма соціальної роботи була постульована групою соціальних працівників – практиків та вчених Аргентини, Бразилії, Уругваю, Чілі – "генерацією 65-го": П. Рів'єре (P. Riviere), Х. Блегер (J. Bleger), Г. Крузе (H. Kruse), Е. Андер-Егг (E. Ander-Egg), В. Парайсо (V. Paraiso) та ін. Під впливом бразильського філософа і педагога П. Фрейре (P. Freire) у Чілі в 1964 р. було започатковано наукові дослідження школою соціальної роботи Като-

лицького університету Сантьяго. Пошук теоретико-методологічних засад нової соціальної роботи відштовхувався від філософських поглядів П. Фрейре, колумбійського антрополога М. Забали (M. Zabala Cubillos), ідей представника французького структуралізму Л. Альтюсера та чилійської послідовниці останнього М. Харнекер (M. Harnecker).

Г. Репетті окреслив процес "реконцептуалізації" як виключно латиноамериканський феномен, що відображав необхідність критики традиційної соціальної роботи з її "методологічною трилогією" – робота з випадком, з групою та у громаді [3, с. 163].

У контексті "реконцептуалізації" виявилися дві тенденції відносно методико-методологічної перспективи соціальної роботи. Перша тенденція була пов'язана з пошуком у 1960-х роках "інтегративного методу" соціальної роботи ("полівалентного", "базового", "єдиного") для розв'язання проблеми "штучної трихотомії" і відображала "методологію перетворення" (університетські школи соціальної роботи Чілі). Друга тенденція виявляла множину можливостей "альтернативних методологій" для перетворювальної соціальної діяльності та інтервенції у соціальну реальність (університетські школи соціальної роботи Болівії, Венесуели, Колумбії, Перу).

У процесі "реконцептуалізації" мала місце критика "методологічного індивідуалізму", який домінував у традиційній соціальній роботі. Саме індивідуальність людини, відчужена та ізольована від соціуму, визнавалася джерелом порушення і соціальної дезадаптації. У новій парадигмі соціальної роботи людина являла собою вимір соціальних відносин, виступала носієм цінностей соціальної групи. Таким чином, "соціальність" людини, множина її соціальних зв'язків і відносин, самі соціальні взаємозв'язки визна-

чалися об'єктом перетворювальної діяльності соціальних працівників.

Н. Кішнерман (N. Kisnerman) у роботі "Соціальний захист населення" (Servicio Social Pueblo. Siete Estudios de Servicio Social. Buenos Aires: Humanitas, 1972) пояснював відмінності визначення об'єкта, суб'єкта і цілей у традиційній теорії соціальної роботи і у "реконцептуалізованій" парадигмі. У класичній теорії соціальної роботи, відзначав автор, людина виступала об'єктом, а ціль – адаптація людини у суспільстві – виправдовувала засоби – попередження і соціальний контроль поведінки. У новій концептуальній площині людина, як перетворювач світу і самої себе, розумілася суб'єктом діяльності, а об'єктом соціальної роботи визначалися проблемні ситуації людини – суперечності між дефіцитом ресурсів для соціального життя і зростанням та ускладненням соціальних потреб особистості. Взагалі, стверджував Н. Кішнерман, історичний процес розвитку соціальної роботи необхідно розуміти як "процес перетворень у відношенні людина–світ" [3, с. 180–181]. В іншій науковій праці "Етика для соціального захисту" (Ética para el Servicio Social. Buenos Aires: Humanitas, 1970) дослідник наголошував на недостатньому розумінні активного характеру соціальної роботи в суспільстві як провідника та ініціатора соціальних змін [3, с. 182].

Протягом 1960–1980-х рр. під впливом руху "реконцептуалізації" в багатьох навчальних закладах, які готували соціальних працівників, відкидалося освоєння концепції соціального "асистенціалізму" з традиційними технологіями соціальної роботи, що призводило до суперечливої ситуації між академічною освітою і професійною практикою [5, с. 178].

Окремі автори, як Н. Айлвін (N. Aulwin), Х. Нетто (J. Netto) зосереджували увагу на посиленій "політизації" соціаль-

ної роботи на етапі "реконцептуалізації", відзначали характерну властивість занадто ідеологізувати соціальну роботу у країнах Латинської Америки, навіть визначати її як політичну макросоціетальну практику, здатну радикально трансформувати соціальну структуру суспільства.

Х. Нетто окреслив чотири основні досягнення "реконцептуалізації" – єдність нової парадигми у латиноамериканському регіоні; з'ясування політичного фактору у професійному полі соціальної роботи; виявлення професійного плюралізму; критичний підхід до соціологічних досліджень замість пасивного запозичення продукції соціальних наук [3, с. 191].

У процесі зміни підходів, змістових компонентів, теоретико-методологічного інструментарію соціальної роботи в країнах Латинської Америки в 1960–1980-х роках знайшли відображення наміри створити латиноамериканську теорію соціальної роботи, конкретизувати ліберальні цінності щодо професійних практик соціальних працівників, застосовувати нові технології соціальної роботи, спрямовані на зростання усвідомлення, участі і змобілізованості населення тощо [4, с. 9].

Висновки

Процес "реконцептуалізації" соціальної роботи у країнах Латинської Америки в 1960–1980-х рр. був виявом протис-

тавлення класичної і неklasичної методології соціогуманітарного знання. Зміщення акценту з суб'єкт-об'єктних відносин на суб'єкт-суб'єктні в дослідженні соціальної реальності, переорієнтування світоспоглядальної методології когнітивного освоєння дійсності на діяльну, ускладнення предметного поля теорії соціальної роботи, посилення тенденцій міждисциплінарного синтезу засвідчили оновлення змістових параметрів "внутрішньопарадигмальної" динаміки наукового знання соціальної роботи. Історична особливість практики соціальної роботи в країнах Латинської Америки полягала у тому, що на відміну від європейських країн, де з середини ХХ ст. організована соціальна робота функціонувала як невід'ємна складова у процесі розбудови соціальної держави, тут вона мала стихійний характер, а професіоналізація відбувалась за запозиченими з країн Західної Європи і США моделями. Саме пошук власного латиноамериканського шляху розвитку соціальної роботи в умовах країн, що розвиваються, з урахуванням соціально-історичних, регіонально-політичних, релігійно-етнічних, цивілізаційно-культурних відмінностей призвів до руху "реконцептуалізації" соціальної роботи у 1960–1980-х рр. і зростанню її функціональної значущості в регіоні.

Література

1. David Chilito, N., Guevara Pena, N. Trabajo social en America Latina y Colombia: Aproximaciones historicas. – Revista de Trabajo Social – FCH – UNCPBA. – Tandil, Año 4 – №5, Julio de 2011. – 72–97 pp.
2. Edgar Malag?n B., Gloria E. Leal L. Historia del trabajo social latinoamericano. – Revista del Departamento de Trabajo Social, Facultad de Ciencias Humanas, Universidad Nacional de Colombia. – Trabajo Social №8, 2006. – 45–61 pp.
3. Repetti, G. J. Algunas reflexiones sobre el movimiento de reconceptualizacion del trabajo social Argentino, en el contexto Latino-Americano. – Revista de Trabajo Social – FCH – UNCPBA. – Tandil, Año 4 – N5, Julio de 2011. – 162–195 pp.
4. Quesada, M., Matus, T. Perspectivas metodologicas en trabajo social. – Santiago de Chile, ALAETS-CELATS, 1995. – 124 p.

5. Ribeiro, M., Lopez, R. E., Mancinas, S. E. Trabajo social y politica social en Mexico. – Revista Internacional de Ciencias Sociales y Humanidades, SOCIOTAM. – Vol. XVII, № 2 (2007). – 175–200 pp.

АННОТАЦИЯ

Зайченко Н.И. Проблема "реконцептуализации" социальной работы в странах Латинской Америки в 1960–1980-х годах // Биоресурсы и природопользование. – 2013. – 5, № 1–2. – С. 144–148.

В статье осуществляется анализ содержания "реконцептуализации" социальной работы в странах Латинской Америки в 1960–1980-х гг. Охарактеризованы изменения в теории и практике социальной работы в латиноамериканском регионе, вызванные появлением новой парадигмы.

SUMMARY

N. Zaichenko. The problem of "reconceptualisation" of social work in the Latin America's countries in 1960–1980 // Biological Resources and Nature Management. – 2013. – 5, № 1–2. – P. 144–148.

The content of "reconceptualisation" of social work in Latin America countries in 1960–1980 have been analyzed in the article. The changes in theory and practice of social work in Latin America region caused by a new paradigm appearance have been defined.